

bismo spasiti oko 90% trenutno ugroženih vrsta, ograničiti intenzitet ekstremnih vremenskih prilika, spriječiti otapanje ledenih prostranstava i ostvariti druge pozitivne učinke.

Zabrana izgradnje termoelektrana na ugljen jedna je od urgentnih mjera na kojima Flannery inzistira. Odgovarajući politički čimbenici također trebaju voditi računa o donošenju kvalitetnih legislativnih uredbi o energetske djelatnosti. Pored toga, Flannery naznačuje mogućnost sklapanja nekog efikasnijeg sporazuma na globalnoj razini koji bi supstituirao *Protokol iz Kyota*.

Posljednjih nekoliko stranica knjige rezervirano je za upute čitatelju kako da on sam pridonese borbi protiv globalnog zagrijavanja. Flannery je uvjeren da promjenom svakodnevnih navika svaki pojedinac, već kroz nekoliko mjeseci, može smanjiti osobnu emisiju CO₂ za priželjkivanih 70%. Flannery predlaže raznovrsne mjere: pješaćenje ili korištenje javnog prijevoza umjesto vožnje osobnim automobilom, kupnja vozila na hibridni pogon, prelazak distributeru koji dio električne energije dobiva iz obnovljivih izvora, investiranje u kućni solarni uređaj za zagrijavanje vode, isključivanje kućanskih aparata kada se ne koriste... U obliku dodatka na kraju knjige nalazi se podsjetnik na moguće mjere u borbi protiv klimatskih promjena.

Krešimir Žažar

Mark Gottdiener and Ray Hutchison
THE NEW URBAN SOCIOLOGY
Third Edition
Westview Press, 2006, str. 409

Knjiga *Nova urbana sociologija* udžbenik je koji daje pregled svih važnijih pristupa, teorija i teoretičara koji su se bavili proučavanjem grada, odnosno sociologijom grada. S obzirom na činjenicu da knjiga doživljava svoje treće izdanje možemo pretpostaviti da sadrži doista bitne činjenice i tematiku koje čak ni tijekom vremena ne čini manje važnima. Autori su profesori sociologije na američkim sveučilištima i pisci brojnih knjiga iz područja urbane sociologije. Kako sami naglašavaju u predgovoru knjizi, bili su dio kritike koja je sredinom dvadesetog stoljeća pokazala da teorija urbane ekologije ne može dati objašnjenje promjena koje se javljaju u gradovima. Bilo je nužno unijeti nove ideje o ulozi ekonomije, politike i kulture u analizu urbanog. Njihov rad pridružuje se idejama drugih važnih autora, kao što su Lefebvre, Castells, Harvey i Pickvance, u stvaranju nove urbane sociologije.

Treće izdanje knjige donosi raspravu o suvremenim problemima i promjenama u razvoju grada, poglavito problemima svjetske urbanizacije i metropolitanskih regija u industrijskim zemljama, kao i u trećem svijetu. Kroz šesnaest poglavlja autori nam predstavljaju nastanak i razvoj gradova, urbane sociologije, nove urbane sociologije, ali i specifičnih problema modernih gradova kao što su siromaštvo, rasizam, zločin i slično. Točni naslovi poglavlja su, redom: **Nova urbana sociologija, Porijeklo života u gradu, Nastanak urbane sociologije, Suvremena urbana sociologija, Urbanizacija u SAD-u, Suburbanizacija i stva-**

ranje regija s vise centara (*multicentred region*), **Ljudi i životni stilovi u metropoli**¹, **Etnicitet i rasa u metropoli**, **Susjedstvo, javno okružje i teorije urbanog života**, **Problemi metropolisa: siromaštvo, razizam, zločin, stanovanje i fiskalna kriza**, **Lokalna politika: grad i suburbana vlast**, **Urbanizacija u razvijenim zemljama: Zapadna i Istočna Europa te Japan**, **Globalizacija i urbanizacija trećeg svijeta**, **Ekološki problemi i planiranje grada**, **Gradska socijalna politika**, **Budućnost urbane sociologije**. Kako su autori knjige Amerikanci, naglasak je na američkim gradovima i velik dio knjige, točnije sedam poglavlja, posvećen je upravo urbanizaciji u SAD-u, suburbanizaciji, etničkim, rod-
nim i rasnim temama života u metropoli. Ipak, knjiga nije isključivo vezana za američko iskustvo, jedno poglavlje bavi se urbanizacijom u razvijenim zemljama, odnosno Zapadnoj i Istočnoj Europi te Japanu, a drugo urbanizacijom trećeg svijeta, uz to, mnogi problemi zajednički su svim velikim gradovima, primjerice zločin.

Osnovni okvir knjige čine prvo i posljednje poglavlje koja govore o novoj urbanoj sociologiji i budućnosti sociologije grada. Prema autorima, sociolog koji se bavi urbanom tematikom, mora biti zainteresiran za aktualnu stvarnost, odnosno mora usvojiti interdisciplinarni pristup koji se sastoji od ekonomije, politike i kulture. Oni nude "socijalno-prostornu perspektivu" (*sociospatial perspective*) kao integralnu paradigmu razmišljanja o životu u metropoli. Osnovna premisa ove perspektive je ta da se uzimanje u obzir prostora i okoliša ne može odvojiti od svakodnevnih društvenih odnosa. Objašnjenje urbanog ne može se svesti samo na biološke principe, kao ni samo na efekte tehnoloških

promjena. Ova perspektiva, prema autorima, zapravo je sinteza klasnih, rasnih, rod-
nih, ekonomskih, kulturnih, političkih i ekoloških razmišljanja o razvoju metropolitanskih regija. Nekadašnji gradovi bili su vrlo kompaktne prostorne forme s određenim centrom koji je dominirao svom urbaniziranom okolicom, a današnji grad je, kažu autori, eksplodirao i nastala je nova forma prostora obitavanja - metropolitanska regija s više centara (*multicentred metropolitan region*).

Osim američkog iskustva, autori objašnjavaju i situaciju u svijetu pri čemu napominju kako je urbani rast vrlo nejednako raspoređen. Prema podacima Ujedinjenih Naroda u najvećim urbanim aglomeracijama SAD-a i ostalih razvijenih zemalja broj stanovnika će se smanjivati ili će vrlo polagano rasti, dok će u ostalim područjima svijeta rasti upravo eksplozivno. Svjedoci smo hiperurbanizacije u Aziji, odnosno brzog rasta i "izlijevanja" gradova zbog čega se javlja zabrinutost, jer prognoze govore da će oko 2015. g. biti oko 358 urbanih aglomeracija s populacijom od bar 10 milijuna ljudi te da će više od trećine svjetske urbane populacije živjeti u *slumovima*. Autori knjige smatraju da je važnost i posebnost pristupa nove urbane sociologije što se osim bavljenja gradom (gradskim prostorom življenja) i životom u predgrađu (suburbanom prostoru) uzima u obzir i prelazak na globalnu perspektivu, skreće pažnju na političku ekonomiju pokretačkih faktora u urbanom i suburbanom razvoju te uvažava uloga koju igra kultura u životu metropole i u konstrukciji stvorenog okoliša. Socijalno-prostorna perspektiva povezuje dualni odnos između ljudi i prostora s društvenim faktorima koji su temelj individualnog ponašanja. Ukratko, prostor

utječe na pojedinca, ali pojedinci istodobno kroz interakciju s drugima neprestano oblikuju i mijenjaju postojeća prostorna uređenja te stvaraju nove prostore kao izraz njihovih potreba i želja.

Usprkos bitnim razlikama u iskustvu života u SAD-u i Hrvatskoj, postoje brojne zajedničke teme i problemi kojima se bavi ova knjiga. Jedan od primjera je tema o životnim stilovima u gradu i načinu na koji se manifestiraju klasne razlike među građanima, o tome kako ljudi biraju mjesto gdje žele živjeti prema svojem imovinskom stanju, ali i želji da se pokaže određeni stil života («*lifestyle*»). Osim toga, ne smijemo zaboraviti da prostor ima simboličko značenje za građane, grad nije samo mjesto gdje živimo, mi prostoru pripisujemo određeno značenje (mentalne mape). Pritom možemo imati bitno različite slike prostora, ali određeni prostori mogu biti jako važni mnogim ljudima, sjetimo se samo najnovijeg primjera neslaganja mišljenja stručnjaka, građana i vlasti oko izgradnje novog kompleksa na Cvjetnom trgu u Zagrebu. To je primjer prostora s jakim simboličkim značenjem za građane.

Govoreći o planiranju grada, autori knjige naglašavaju održivi razvoj kao vrlo važnu perspektivu danas. Urbanizam i arhitektura stvaraju konstruirani okoliš u kojem živimo, važno je da ulice, pješački prijelazi, automobilski putovi i kompleksi zgrada i kuća budu u međusobnoj harmoniji. Drugi dio problema veže se za kvalitetu života u gradu u smislu posljedica naših socijalnih aktivnosti, odnosno štete za okoliš i zdravlje građana koje su rezultat razvoja. Sjetimo se samo nedavnih problema vezanih uz zagađenje vode u novoizgrađenom zagrebačkom naselju Vrbani III. Važnost ovih pitanja pogotovo je jasna kad govorimo o

hiperurbanizaciji u trećem svijetu. Ključno je ponovno odrediti odnos ljudi i mjesta stanovanja ako želimo sačuvati Zemlju i ostaviti u nasljedstvo budućim generacijama još nešto osim ekoloških problema. U tom smislu, autori nam daju kratki prikaz novih kritika urbanog planiranja, ali i utopijske misli Howarda, Le Corbusiera i Wrighta (u tome se ogleda širina pristupa autora knjige) koja naglašava vezu čovjeka i prostora. Na žalost, u današnjem svijetu često smo svjedoci činjenice da se upravo čovjeka ispušta iz vida kad se govori o «stručnim temama» pa tako i o planiranju grada. Urbana sociologija vraća nas činjenici da prostor i čovjek imaju višestruke, duboke i temeljne veze, ako ne sačuvamo okoliš i ako ne damo ljudima dovoljno prostora za interakciju s drugima možemo samo očekivati destrukciju grada.

Osim ekoloških problema, čitavo poglavlje knjige posvećeno je drugom vidu «mračne strane» života u velikim gradovima, onim temama o kojima su još istraživači u Čikaškoj školi pisali brojne radove, siromaštvu, etničkoj i rasnoj segregaciji i tako dalje. Gradovi skrivaju brojne razlike među svojim stanovnicima, dok neki žive vrlo visokim standardom, drugi jedva preživljavaju. To rezultira različitim mogućnostima školovanja i zapošljavanja na bolje plaćenim poslovima, što opet dovodi do raslojavanja, do porasta kriminala i nesigurnosti života u gradu, beskućništva i porasta cijena stanovanja, kao i do zatvaranja bogatih u utvrđena naselja nedostižna siromašnima. Govoreći u dvanaestom poglavlju o urbanizaciji i europskim gradovima, autori naglašavaju kako su problemi kvalitete života, zločina i siromaštva, koji dugo nisu bili razlog zabrinutosti u Europi, to naglo postali. Zločini iz mržnje, antiimi-

grantski osjećaji i rasizam rastu zajedno sa siromaštvom zbog ekonomskih promjena, tome pridonose i «rezanja» socijalne države. Zaključuju kako Europa, Japan i Amerika imaju mnoge zajedničke probleme koji uključuju rastući nedostatak stanovanja koje si građani mogu priuštiti, izazove koji proizlaze iz imigrantskih tokova koji su često ilegalni (restrukturiranje globalne ekonomije vodi vrlo mobilnim tokovima investicijskog kapitala, roba, ali i ljudi), opadanja manufakturnog zapošljavanja i nejednakost mogućnosti zapošljavanja u smislu rasta potražnje samo za visoko specijaliziranim stručnjacima.

Dakle, iz ovog kratkog prikaza možemo zaključiti kako knjiga daje vrlo detaljan prikaz svih područja urbanog života. Njena dobra strana svakako je preglednost poglavlja i sistematičnost pristupa, pri čemu se doista ukazuje na svakog važnijeg autora koji se bavio određenim područjem proučavanja urbanih problema. Čitatelj upoznaje sve relevantne teme, pojmove i diskusije koje su se vodile oko bitnih urbanih pitanja tako na jednom mjestu imamo kompletnu sliku sociologije grada što nam daje mogućnost za daljnje istraživanje i produbljivanje tema bez prevelikog lutanja. U jednoj knjizi imamo pregled teorija i autora od Čikaške škole, problema integracije doseljenika, rasnih i etničkih te pitanja siromaštva i zločina u gradu, sve do novijih teoretičara kao M. Castells ili S. Sassen i drugih, ali i suvremenih pitanja kao što su ekološki, rodni ili problemi nagle urbanizacije zemalja trećeg svijeta. Isticanje ključnih pojmova, sažetak na kraju svakog poglavlja kao i pitanja za raspravu, uz prethodno navedene odlike, najvažnija su kvaliteta ove knjige. No, prigovor koji možemo uputiti autorima odnosi se na re-

lativnu konzervativnost njihovog pristupa. Teme o kojima najviše govore i sama “nova urbana sociologija” datiraju iz rasprava koje su se vodile još 70-ih godina 20. stoljeća i ne možemo ih zvati novima. No, to ne umanjuje vrijednost knjige ako ju gledamo kao udžbenik, dakle osnovno štivo za one koji se nisu ranije bavili ovim područjem sociologije. Ipak, na kraju ostajemo prikraćeni za smjelije hvatanje ukoštac s problemom razvoja grada. Ne možemo nijekati krizu u kojoj je urbana sociologija već dugi niz godina i upravo stoga potrebni su joj novi pristupi proučavanju grada i samog suvremenog društva. Jedan od vodećih autora koji se bave ovom tematikom M. Castells, u svojim novijim radovima pokušao je postaviti osnovne okvire za proučavanje urbanog u okviru novog tipa društva (umreženo društvo) koje prema njegovom mišljenju nastaje u informacijskom dobu. Nažalost, autori “Nove urbane sociologije” ne pokušavaju uvesti ozbiljniju raspravu o tome, iako navode njegove novije radove i daju pregled svih bitnih pojmova o kojima govori (dualni grad, prostor tokova, prostor mjesta itd.), pa ostaje dojam da su uvrijeđeni jer je 70-ih godina uputio oštru kritiku Čikaškoj školi. Naravno, sam Castells temelj je “nove urbane sociologije” i upravo njegova kritika otvorila je brojna nova pitanja, ali kao da se autori nisu znali postaviti u današnjem vremenu i dati neko novije, smjelije viđenje razvoja urbane sociologije. Zaključno možemo reći da knjigu «Nova urbana sociologija» treba pročitati svatko tko želi steći cjelovitu sliku o urbanoj sociologiji ili želi malo dublje ući u probleme s kojima se svakodnevno srećemo živeći u velikom gradu.

Jana Šarinić